

У видовому складі інтродукованих видів налічується 86 таксонів. П'ятнадцять з них зустрічаються у вуличних насадженнях рідко, частка їх становить 1–3 %. Серед них виявлено два види і одну форму хвойних порід та визначено, що індекс ВЖС насаджень *Picea pungens* Engelm. та *Picea pungens* f. *argentea* Branner становить 86 % і 92 % відповідно і вони вважаються здоровими. Насадження *Pinus pallasiana* D.Don віднесено до ослаблених (індекс ВЖС 77 %). Листяні породи за життєвим станом також розподілено за здорові та ослаблені. До першої групи належать *Sorbus intermedia* (Ehrh.) Pers., *Ulmus parvifolia* Jacq., *Acer pseudoplatanus* (індекс ВЖС коливається від 81 % до 90 %); до другої – *Acer saccharinum* L., *Robinia pseudoacacia* L., *Fraxinus pennsylvanica* Marshall, *Populus balsamifera* L., *Sorbus aucuparia* L. (індекс ВЖС становить 65–74 %).

Інтродуковані види, які зустрічаються в насадженнях дуже рідко та їх частка становить менше 1 %, представлені 51 видом. Серед них *Acer platanoides* L. f. *globosum* (Nichols.) Schwerin, *Catalpa bignonioides* Walt., *Tilia platyphyllos* Scop., *T. caucasica* Rupr., *Robinia pseudoacacia* L. 'Umbraculifera', *Sorbus aria* (L.) Crantz, *Juglans nigra* L. та інші. Індекс ВЖС насаджень видів цієї групи, кількість особин яких була достатньою для розрахунку показника, коливається від 60 % до 90 %.

Таким чином, у міських вуличних насадженнях промислових міст північно-степової зони України виявлено 101 таксон деревних рослин. В озелененні міських вулиць широко використовують п'ять видів. Представленість більшості видів не перевищує 1 %. На основі аналізу життєвого стану досліджуваних видів зроблено висновок щодо доцільності збільшення частки аборигенних та інтродукованих деревних порід з індексом ВЖС 80–95 % у вуличних міських насадженнях для еколого-ландшафтної оптимізації міського середовища.

УДК:712:7.011(477.64)

ОЦІНКА ДЕКОРАТИВНОСТІ ВИДІВ ДЕРЕВНИХ РОСЛИН ТА ІНТЕГРАЛЬНА ДЕКОРАТИВНА ОЦІНКА МОДЕЛЬНИХ ДЕНДРОСОЗОФІТІВ ПАРКІВ-ПАМ'ЯТОК САДОВО-ПАРКОВОГО МИСТЕЦТВА ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ

А. С. Чонгова, к.б.н., доцент, **Т. В. Шаронова**, здобувач
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Україна, м. Дніпро, вул. Сергія Єфремова, 25, 49600

Декоративні якості деревних рослин відіграють найважливішу роль у створенні паркових просторових композицій. Підбираючи види деревних рослин, необхідно враховувати різноманітність декоративних ознак видів, зокрема колір листків (хвої), квіток та плодів (шишок), а також те, що ці властивості змінюються протягом сезону, з віком і в різних екологічних умовах [1, 5]. Максимальну декоративність рослини мають за оптимальних для них умов зростання [4].

У зовнішньому вигляді кожної рослини, як правило, переважає одна із декоративних ознак [2]. Тому, з урахуванням провідної декоративної ознаки, усі деревні види, гібриди та культивари дендрофлори ППСІМ Запорізької області оцінювали за такими показниками: декоративні протягом року та протягом вегетаційного періоду, декоративні під час квітання, плодоношення й декоративні ознаки листків (незвичне забарвлення та осіннє забарвлення).

Оцінка деревних видів ППСІМ Запорізької області відносно провідних декоративних ознак показала, що 30,8 % від загальної кількості видів та форм віднесено до красивоквітучих видів, 33,4 % – види з декоративними плодами (шишками), 28,8 % – видів з незвичним забарвленням листків або хвої (переважно це декоративні форми) та 19,8 % – до видів із декоративним осіннім забарвленням. До групи рослин, що є декоративними протягом року належить 45,0 % (переважного з відділу голонасінних) та 55,0 % – декоративні протягом вегетаційного періоду.

Раритетні деревні види мають надзвичайне значення не тільки з практичної точки зору, але й з культурно-естетичної. Найбільш вдало ці якості відображаються в рослинних угрупованнях. Тому важливим є визначення декоративної цінності раритетних видів, зокрема тих, що зростають на території парків-пам'яток садово-паркового мистецтва Запорізької області.

Декоративність видів визначали за методикою Н.В. Котелової та О. Н. Виноградової [3], що заснована на оцінці за 6-ти бальною шкалою основних декоративних ознак (архітектоніка та форма крони, декоративність листків, квітів, плодів) за сезонами. Загалом, увесь діапазон показників декоративності за цією методикою (0–5 балів) можна поділити на такі категорії за рівнем цінності: 0–2,0 бали – декоративність слабка, 2,1–3,0 балів – декоративність посередня, 3,1–4,0 балів – декоративність достатньо висока, 4,1–5,0 балів – висока декоративність.

Інтегральну оцінку декоративності проводили для раритетних деревних видів, які часто та масово трапляються на територіях досліджуваних заповідних об'єктів Запорізької області. До цього переліку відноситься 15 деревних видів, які були виявлені в дендрофлорі 3–15 парків-пам'яток садово-паркового мистецтва.

На основі проведених розрахунків, показники середньорічної оцінки декоративності досліджуваних видів варіюють у межах від 2,3 до 4,3 балів.

До рослин, що мають посередню декоративність, відносяться 7 раритетних видів (46,7 % від оцінених видів), оцінка яких складає 2,3–3,0 бали. До цієї групи належать рослини, які не мають чітко виражених декоративних ознак (*Populus nigra* L., *Juglans regia* L., *Quercus robur* L.) або вони швидко зникають (*Forsythia europaea* Deg. et Bald., *Armeniaca vulgaris* Lam., *Crataegus laevigata* (Poir.) DC, *Prunus divaricata* Ledeb). П'ять видів, або 33,3 %, оцінюються як достатньо декоративні, середньорічний бал яких варіює в межах 3,1–4,0. Зокрема, це *Robinia pseudoacacia* L. *Platanus orientalis* L. *Pinus nigra* J.F. Arnold, *Thuja occidentalis* L., *Juniperus sabina* L.

Для інших трьох видів (20,0 %), які відносяться до вічнозелених рослин відділу *Pinophyta*, характерна висока декоративність (середньорічний бал

становить 4,1–4,3). Це такі види: *Juniperus communis* L., *Picea abies* (L.) Karst., *Picea pungens* Engelm.

Таким чином, за результатами інтегральної оцінки декоративності раритетних видів, до високодекоративних віднесено 20,0 %. З достатньо високим рівнем декоративності виявлено 33,3 % раритетних видів, а з посереднім – 46,7 %. З точки зору естетичності, деревні види з високим та достатньо високим рівнем декоративності є перспективними в подальшому використанні.

Список використаних джерел

1. Жирнов А. Д. Дизайн паркових рослинних угруповань. Навчальний посібник. К.: ДАКККіМ, 2000. 59 с.
2. Калініченко О. А. Декоративна дендрологія. К.: Вища школа, 2003. 199 с.
3. Котелова Н. В. Оценка декоративности деревьев и кустарников по сезонам года. *Физиология и селекция растений в озеленении городов*. 1974. Вып. 51. С. 37–44.
4. Рубцов Л. И. Деревья и кустарники в ландшафтной архитектуре. Справочник. К.: Наукова думка, 1977. 272 с.
5. Теодоронский В. С. Объекты ландшафтной архитектуры. М.: МГУЛ, 2003. 300 с.

УДК: 712.2.025:631.542:581.1+581.5(477.63)

РАДИКАЛЬНЕ ОБРІЗУВАННЯ ЯК СТРЕСОВИЙ ФАКТОР В УМОВАХ ПРОМИСЛОВОГО МІСТА

Ю. С. Юхименко, к.б.н., м.н.с., О. П. Корж, к.б.н., м.н.с.,
Н. М. Данильчук, м.н.с.

Криворізький ботанічний сад НАН України

Вважається, що обрізування крони спрямоване на омолодження та надання декоративності деревам. Радикальне обрізування означає глибоке кронування дерева, тобто видалення значної частини крони з метою зменшення її розмірів чи омолодження. Проте, через подібні зміни крона може не відновлюватися, а молоді пагони поновлення значно слабше кріпляться до стовбура; центральна частина стовбура при цьому вигниває. Як наслідок, замість омолодженої рослини ми отримуємо гниле понівечене ослаблене дерево. При цьому строки виконання та технологія проведення обрізування можуть не відповідати біологічним особливостям рослин. Як наслідок, суттєво зменшується середовищеутворююча та естетична функції дорослих дерев, погіршується їхній життєвий стан, відбувається передчасне старіння й навіть загибель насаджень.

Слід додати, що в умовах великого промислового міста Степової зони України, окрім радикального обрізування, рослини потерпають від наступних стресових факторів: вплив викидів підприємств та автотранспорту, тривалі посушливі періоди. Визначення впливу сукупності стресових факторів на стан